(א)שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבי' שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי גרים מאי א"ל אע"ג דאינהו לא הוו מולייהו הוו דכתיב [ו]את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה וגו' ופליגא דר' אבא בר כהנא דא"ר אבא בר כהנא עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו אברהם הוליד את ישמעאל יצחק הוליד את עשו יעקב הוליד י"ב שבטים שלא היה בהן שום דופי: **מתני'** (ב)[א]שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ואין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה (ג)וחכמים [ב]מתירין ולא יקבנה מצדה ואם [ג]היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח אמר ר' יהודה (ד)מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת: **גמ'** א"ר אושעיא ל"ש אלא דרוסות אבל מפורדות לא ומפורדות לא מיתיבי ר' שמעון בן גמליאל אומר מביא אדם את החבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש ההיא רבנן (א) מתני' רבי נחמיה היא ומאי דוחקיה דרבי אושעיא לאוקמי מתניתין כרבי נחמיה ובדרוסות לוקמה במפורדות ורבנן אמר רבא מתני' קשיתיה מאי איריא דתני גרוגרות ליתני פירות אלא ש"מ בדרוסות תניא חדא [ד]חותלות של גרוגרות ושל תמרים מתיר ומפקיע וחותך ותניא אידך מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך לא קשיא הא רבנן הא ר' נחמיה (ה)דתניא ר' נחמיה אומר אפי' תרווד ואפילו טלית ואפילו סכין אין ניטלין אלא לצורך תשמישן [א] בעו מיניה מרב ששת [ה]מהו למיברז חביתא בבורטיא בשבתא לפיתחא קמיכוין ואסיר או דילמא לעין יפה קמיכוין ושרי א"ל [ו]לפיתחא קא מכוין ואסיר מיתיבי רשב"ג אומר [ז]מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף התם ודאי לעין יפה קמיכוין הכא אם איתא דלעין יפה קמיכוין לפתוחי מיפתח: אין נוקבין מגופה וכו': אמר רב הונא מחלוקת למעלה [ח]אבל מן הצד דברי הכל אסור והיינו דקתני לא יקבנה מצדה ורב חסדא אמר מחלוקת מן הצד אבל על גבה דברי הכל מותר והא דקתני לא יקבנה מצדה התם בגופה דחבית תנו רבנן [ט]אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיף ויש אומרים [י]אין מוסיפין ושוין שנוקבין (ב) נקב ישן לכתחילה ותנא קמא מאי שנא מנקב חדש דלא דקא מתקן פיתחא אוסופי נמי קא מתקן פיתחא אמר רבה (ו)דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין (ז)דעביד לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא ואם בא להוסיף מוסיף ודאי בלול של תרנגולים לא אתי לאוסופי

משום

כשבא נחש על חוה. כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה דכתיב (בראשית ג) הנחש השיאני לשון נשואין: **גרים מאי.** שלא היו על הר סיני מהיכן פסקה זוהמא: **מולייהו הוו.** בסיני. וכל שעמדו על הר סיני נתקדשו ונטהרו ונתרפאו מכל מום ואף עורים ופסחים שהיו בישראל כדתניא בספרי: **ופליגא.** הא דאמרן דלא פסקה זוהמא עד סיני: **מתני' שובר אדם חבית.** מליאה גרוגרות בסכין או בסייף לאכול ממנה גרוגרות דאין במקלקל שום איסור בשבת: **ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי.** לנוקבה יפה כפתח נאה: **אין נוקבין מגופה.** הדבוקה (ג) בפה החבית לעשות נקב אלא נוטל את כולה אבל כי נקיב לה מתקן פתחא: **וחכמים מתירין.** דאין דרך פתח לחבית בכך: **ולא יקבנה מצדה.** בגמרא מפרש לה: **שהוא ממרח.** ויש כאן משום ממחק: **בערב.** מדינה (ו): **מחטאת.** שמא מירח השעוה לדובקה בדופני הכלי סביב הנקב: **גמ' לא שנו.** דשובר החבית ומטלטל הסייף לכך: **אלא בדרוסות.** שהגרוגרות דרוסות בעיגול ומותכין ממנו בקורדום או בסייף ואיידי דמטלטל סייף לחתוך גרוגרות תבר ביה נמי לחבית: **אבל מפורדות.** שא"צ לחתכן לא יטלטל סייף לשבור החבית (ד) דמתני' ר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לתשמיש המיוחד לו כדמוקי לקמן: **ואינו חושש.** ואע"ג דיין לאו למחתכיה קאי: **רבנן היא.** דפליגי אדר' נחמיה ואמרי כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך: **חותלות.** כלי של כפות תמרים ועושין (ה) כמין סלים ונותנים לתוכן תמרים רעים להתבשל: **מתיר.** את הכסוי קשור בחבל: **אבל לא מפקיע.** סותר שרשרות החבל בכלי: **ולא חותך.** דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו וסכין אינו עשוי לכך: **למיברז.** לנקוב פויינדור"א בלע"ז: **בבורטיא.** ברומח לנוקבו בדופניה לנקוב: **לעין יפה.** להרחיב מולא היין בנקב גדול מדלא נקיב ליה כדרך הנוקבין נקב עגול ויפה: **התם ודאי לעין יפה קמיכוין.** שמרחיב פיה למטה ממגופתה כדקתני מתיז את ראשה. שפת פיה: **לפתוחי מיפתח.** יטול מגופתה: **למעלה.** בראש המגופה התם הוא דשרו רבנן דלאו אורחא למיעבד פתחא התם אלא נוטל כל המגופה: **אבל מצדה.** זמנין דעבדי לה משום פתחא ואינו רוצה לפותחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין: **היינו דקתני ולא יקבנה מצדה.** ולמגופה קאי ודברי הכל: **מחלוקת מן הצד.** התם הוא דקאסר רבי יהודה משום דאיכא דעבדי ליה פתחא: **אין נוקבין נקב חדש.** בכלי: **נקב ישן.** שנסתם דכי חוזר ופותח לאו כעושה פתח הוא שהרי עשוי ועומד וסתימתו לאו כלום: **אוסופי נמי קמתקן פתחא.** שמרחיבו ויש כאן משום גמר מלאכה: **הבלא.** סרחון שלא ימותו התרנגולין: **ואם בא להוסיף מוסיף.** ולא גזרינן דילמא אתי לאוסופי בלול של תרנגולין דלא מוסיף איניש עליה:

משום

שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות. בגמרא מוקי לה בדרוסות לרבי נחמיה אבל לרבנן דרבי נחמיה שרי אפילו מפורדות ותימה לרבי מהא דתנן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לד: ושם) גבי עירוב נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ופריך בגמרא אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא ומשני רב ושמואל דאמרי תרוייהו הכא במגדל של (ה) בנין עסקינן ור"מ היא כו' ואמאי מבעי ליה לאוקמא הכי ומעיקרא נמי מאי קאמר והלא יכול לשבר ולפתוח את המגדל וליטול את העירוב כי היכי דהכא שרי לשבר החבית וליטול הגרוגרות ואם באת לחלק בין נטילת העירוב לנטילת הגרוגרות א"כ קשה היכי מוקי לה התם כר' מאיר ונראה דהתם אסור לשבר את המגדל והכא דשרי לשבר את החבית משום דמיירי במוסתקי כדמוקי לה בביצה פרק המביא כדי יין (דף לג: ושם) ומפ' רש"י התם דהיינו חבית שבורה ומדבקין שבריה בשרף של עץ שעושה ממנו זפת וקורין רייש"א ומש"ה דוקא חבית שרי דמחמת גריעותו לא חייס עליה וליכא למיחש שמא יתכוין לעשות כלי וכן כולה שמעתא דהכא במוסתקי ואע"ג דהתם בביצה לא מוקמינן הכי אלא לר"א דפריך ולית ליה לר"א הא דתנן שובר אדם את החבית כו' ועלה משני מתני' במוסתקי מ"מ אפילו לרבנן מיבעי לאוקמי הכי דרבנן לא פליגי אדר"א דקאמר לא יקטמנו פי' לא יקטום את ההדס להריח בו אלא משום דליהו סבירא ליה דבקטימת קיסם חייב חטאת כשקוטמו לחצות בו שיניו וא"כ אי לא מוקמינן לה במוסתקי עלייהו איכא למיפרך ולית להו הא דתנן כו' הלכך מיבעי לן למימר דאליבא דכולהו מיירי מתניתין במוסתקי והשתא אתיא שמעתא שפיר. מ"ר. ובגמ' ירושלמי בפרק בכל מערבין מלאתי הדא דתימא במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר החבית לאכול ממנה גרוגרות:

מתיר ומפקיע וחותך. אומר רבי מהא דעירובין (דף לד:) יש ללמוד דהא דאמרינן (ביצה דף לא:) חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך היינו כגון דקטיר במיתנא אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור לשבר ולהפקיע מדקשיא ליה התם אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דפשיטא ליה שאינו יכול להפקיע הפותחת וליטול העירוב אע"פ שסתם מגדל שבכל הש"ס הוא כלי כמו הלך לבי לבית ולפור למגדל וכי ההיא דכריש כל הכלים (לעיל קכב:) ובמסקנא נמי לא בעי לאוקומי אלא בקטיר במיתנא דהיינו דוקא חותמות שבכלים אבל דבר שהוא חוק כעין פותחת לא הוה שרי ת"ק. מ"ר:

הא רבנן והא ר' נחמיה. תימה לי אמאי לא מוקי תרוייהו כר' נחמיה והא דקתני מתיר מפקיע וחותך ביו"ט והא דקתני מתיר אבל לא מפקיע וחותך בשבת דליכא תנא דס"ל הכי אליבא דר' נחמיה בביצה בפ' המביא כדי יין (לג:) וי"ל דניחא ליה למימר חדא כרבנן מדנימא תרוייהו כר' נחמיה:

משום

מסורת הש"ס

א) ע"ז כב: יבמות קג:, ב) ביצה לג:, ג) פ"א ר' יוסי מתיר, ד) [לעיל קמא.], ה) עירובין לה. ביצה לג. [תוספתא פט"ז], ו) [לעיל קכ:], ז) [לעיל קמח. פירש"י שם מקום], ח) [ועפרש"י רש"ל], ט) [וע"ע תוס' עירובין לה: ד"ה כגי סמיכא].

◆

תורה אור השלם

ו כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יי אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום:
דברים כט יד

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ההיא רבנן היא מתניתין: **(ב)** שם בנקב ישן: **(ג)** רש"י ד"ה אין נוקבין וכו' הדבוקה בפי החבית: **(ד)** ד"ה אבל מפורדות וכו' החבית הס"ד ואח"כ מ"ה ואינו חושש וכו' קאי הס"ד ואח"כ מ"ה ההיא רבנן הוא וכו' ושלא לצורך הס"ד ואח"כ מ"ה מתני' ר' נחמיה היא דאמר אין כלי וכו' לקמן הס"ד ואח"כ מ"ה חותלות וכו' תמרים ועשויין כמין סלים: **(ה)** תוס' ד"ה שובר וכו' כמגדל של לבנים עסקי':

◆

גליון הש"ס

גמרא מהו למיברז חביתא. ע"ל דף מח ע"ב תוס' ד"ה וכי מה בין:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' בעי מיני' מרב ששת מהו למיברז. נ"ב ר"ל במקום שנקב אסור אם ברומח מותר [illegible]:

◆

מוסף רש"י

ישראל שעמדו על הר סיני. ותקנו מכל מום כדכתיב (שה"ש ד) כלך יפה רעיתי ומום אין בך (ע"ז כב:). **שובר אדם את החבית.** מגופה פיה כה גרוגרות ואוכל, ובלבד שלא יתכוין ליפות השבירה להיות לה לפה פתחה עוד כלי (ביצה לג.). **חוששני לו מחטאת.** חוששני לומר חייב חטאת הוא (לעיל קמא.). **ומתיז ראשה בסייף.** לפתוח את החבית (חבית ג:).

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף א:
כה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
כו ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יא:
כז ד שם סעיף ה:
כח ה ו ז מיי' שם הל' ג טור ש"ע שם סעיף ו:
כט ח ט מיי' שם הל"א טוש"ע שם סעיף א:
ל י מיי' שם הל"א ופ"י הלכה טו סמג שם:

◆

לעזי רש"י

פויינדור"א [פוינדר"א]. לנקב.

◆

רבינו חננאל

מתני' שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות כו'. א"ר הושעיא לא שנינו שובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות אלא דרוסות, אבל מפורדות אינו שובר החבית, אלא מוציא גרוגרות ואוכל ואינו שובר. ואוקימנא למתניתין כר' נחמיה מדקתני גרוגרות ולא קתני פירות. והא דתניא רשב"ג אומר מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש, לרבנן. וכן הא דתני חותלות של תמרים ושל גרוגרות (ו)מתיר ומפקיע וחותך, לרבנן. והא דתני מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך, ר' נחמיה דאמר אפילו תרווד ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמישן. בעי מיניה מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא. פי' לנקוב חבית ברומח, ויש שאומר במקדח. ומסקנא לפיתחא קא מיכוין ואסיר. פיס' אין נוקבין מגופה של החבית, פי' מגופה כסוי החבית, דברי ר' יהודה, וחכמים מתירין והלכה כחכמים. והני מילי שיהא הנקב בגג הכסוי אבל לנקב נקב מצד הכסוי אסור, כדתנן לא יקבנה מצדה שהוא דברי הכל. וכרב הונא דהילכתא כוותיה דהוא לגביה דרב חסדא רבו וליתא לדרב חסדא. ת"ר אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיף. ואקשינן עלה למה אסור לנקוב נקב חדש שנמצא מתקן פתח, גם בהוסיפו בנקב ומרחיבו נמצא מתקן פתח, שאילו לא היה קטן ואינו יכול לקלח בזינוק לא היה מרחיבו, והנה מתקן פתח, ולמה מותר. ופריק רבא מן התורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו חשוב פתח, ואלו הנקבים כולן אין מכניסין בהן אלא להוציא הן עשויין בלבד ומותרין. ורבנן גזרו על כל נקב מפני שלא יפתח נקב בבית התרנגולין, והוא הנקרא לול של תרנגולים כדכתיב ובלולים יעלו, וזה לול של תרנגולים עשוי להכניס רוח ולהוציא ההמות והוא כמין פתח ואסור, ומפני שהוא פתח גמור אסור מן התורה, גזרו על כל נקב. אבל ההרחבה שאין אדם מרחיב בלול של תרנגולים